

BOZAR

PERS
DOSSIER

25.09.2014 > 04.01.2015

Sensatie en Sensualiteit Rubens en zijn erfenis

PALEIS VOOR
SCHONE KUNSTEN,
BRUSSEL

PALAIS
DES BEAUX-ARTS,
BRUXELLES

CENTRE
FOR FINE ARTS,
BRUSSELS

WWW.BOZAR.BE | + 32 (0)2 507 82 00

RUBENS
MANET
REMBRANDT
DELACROIX
KLIMT
...

Peter Paul Rubens, *Pan and Syrinx*, (detail) 1617. © Museumlandschaft Hessen Kassel. Photo: Ute Reinhold.
V.u. J.E.v. Paul Dajardin, rue Ravensteinstraat 23 - 1000 Brussel | Bruxelles - Vrij van zegel | Exempt de timbre. art 167

INHOUDSTAFEL

Persbericht.....	2
Catalogustekst Nico Van Hout - Curator	5
Zaalteksten	10
Transversale activiteiten.....	13
BOZAR MUSIC.....	13
BOZAR LITERATURE	16
BOZAR EXPO	16
BOZAR CINEMA.....	17
Rubens voor gezinnen.....	18
Ontdekkingstochten met het gezin (6>12).....	18
Family day (3+)	18
Audiokids	18
Videogids met augmented reality.....	19
Praktische informatie.....	20
Perscontacten	21

RUBENS EN ZIJN ERFENIS

***Sensatie en Sensualiteit* onderzoekt de impact van Rubens op de schilderkunst, van Van Dyck over Gainsborough en Delacroix tot Kokoschka.**

25.09.2014 > 04.01.2015

Peter Paul Rubens was een van de meest vernieuwende schilders in de kunstgeschiedenis. Zijn impact op de generaties na hem is immens. Voor het eerst onderzoeken het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen (KMSKA), de Royal Academy of Arts Londen en BOZAR Brussel Rubens als rolmodel. De tentoonstelling *Sensatie en Sensualiteit. Rubens en zijn erfenis* brengt zo'n 160 werken samen: iconische schilderijen van Rubens, maar vooral ook van zijn artistieke erfgenamen.

Peter Paul Rubens, *Pan and Syrinx*, 1617, © Staatliche Museen (Kassel), Photo Ute Brunzel

Honoré Daumier, *Woman Pursued by Satyrs*, 1850 © The Montreal Museum of Fine Arts, Brian Merrett

Het is een paradox dat **Peter Paul Rubens (1577-1640)** onnavolgbaar zou zijn, en toch al vier eeuwen lang tot ver buiten Europa **hét grote voorbeeld is voor** schilders als **Rembrandt, Murillo, Watteau, Fragonard, Gainsborough, Reynolds, Delacroix, Cézanne, Renoir, Kokoschka** en vele anderen. Zelfs in het oeuvre van **Picasso** vinden we zijn beeldtaal terug. De internationale tentoonstelling ***Sensatie en Sensualiteit. Rubens en zijn erfenis*** toont dit fenomeen en haalt werk van deze illustere kunstenaars naar het thuisland van de wereldvermaarde Vlaamse meester.

Sensationeel en sensueel

Veel werken van Rubens zijn **sensationeel**: luid, krachtig en soms gewelddadig, in dienst van de katholieke propaganda en van absolutistische vorsten. Met zijn bijna cinematografische verbeelding van agressie, gevechten en barbaarse taferelen, kan men Rubens de Quentin Tarantino van zijn tijd noemen. Toch is hij ook een **sensuele** schilder in zijn informele familieportretten, landschappen en herderstaferelen, boerendansen en liefdestuinen. Hiermee staat Rubens aan de wieg van rococo, romantiek en impressionisme.

De schilder was zo veelzijdig dat hij kunstenaars uit alle naties aansprak. Deze belangstelling is vaak selectief. **Spanjaarden** verkozen zijn religieuze stukken. De **Engelsen** spiegelde zich aan zijn portretten en landschappen. **Franse schilders** voelden zich vooral aangetrokken door de erotiek en poëzie in zijn werk. **Duitse** en **Oostenrijkse kunstenaars** bewonderden zijn levenskracht.

Heel wat getalenteerde kunstenaars lieten zich verleiden door Rubens' gebruik van compositie, kleur of techniek en kwamen op die rijke voedingsbodem tot rijpheid en bloei. Na zijn ontmoeting met Rubens ging Velázquez anders schilderen en gebruikte hij op diens aanwijzing een lichtere grondlaag.

Peter Paul Rubens, The Tiger Hunt, 1616, Musée des Beaux-Arts Rennes © 2014. White Images/Scala, Florence

Eugène Delacroix, The Lion Hunt, 1855, Nationalmuseum Stockholm, Photo: Hans Thorwid, Nationalmuseum, Sweden

160 kunstwerken, 6 thema's

De tentoonstelling *Sensatie en Sensualiteit* toont **meer dan 160 kunstwerken** en leidt de bezoeker langs **zes tot de verbeelding sprekende thema's** waar het niet alleen in de schilderkunst maar ook in het leven om draait: **geweld, macht, wellust, compassie, elegantie en poëzie**. Elk van deze hoofdstukken toont verbanden tussen meesterwerken van Rubens en kunstenaars na hem. De *Tijgerjacht* uit het Musée des Beaux-Arts in Rennes hangt naast Delacroix' *Leeuwenjacht* uit Stockholm; de wulpse *Pan en Syrinx* uit de Gemäldegalerie van Kassel naast het gelijknamige werk van Boucher uit de National Gallery Londen; het *Portret van Maria Grimaldi en haar dwerg* uit Kingston Lacy in combinatie met *Een Genuese edelvrouw en haar zoon* uit Washington, door Rubens' beroemde leerling van Dyck; en de Rubenspastiche *Fishing* van Manet uit het Metropolitan Museum in New York zie je naast Rubens' *Andriërs* uit het Nationalmuseum in Stockholm.

De **20 schilderijen, 6 olieverfschetsen, 8 tekeningen en 10 prenten van Rubens** worden in dialoog gebracht met werken van zijn artistieke erfgenamen zoals Böcklin, Carpeaux, Constable, Corinth, Coypel, Daumier, Delacroix, Fragonard, Gainsborough, Géricault, Jordaens, Klimt, Kokoschka, Le Brun, Makart, Murillo, Picasso, Rembrandt, Renoir, Reynolds, Sandrart, Turner, Watteau...

Lucas Vorsterman, The Descent from the Cross, 1620, British Museum London Photo © The Trustees of the British Museum

Thomas Gainsborough, The Descent from the Cross, After Rubens, 1766-69, Gainsborough's House, Sudbury

Rembrandt Harmensz van Rijn, Descent from the Cross, 1633, Rijksmuseum Amsterdam

Prestigieuze bruiklenen

Heel uitzonderlijk zal **Rubens' Liefdestuin, één van de absolute topstukken uit het Prado (Madrid)** naar Brussel reizen. Daar wordt het verenigd met voorbereidende schetsen uit het Amsterdam Museum en met twee modeltekeningen die Rubens op basis van zijn schilderij maakte voor een schitterende prent (Metropolitan Museum, New York). Door die hereniging kan men de beroemde compositie zien evolueren van idee tot reproductie.

Naast de eerder genoemde belangrijke **bruikleengevers uit het buitenland** zijn er o.a. Tate Britain (Londen), de Neue Pinakothek (München), de Nasjonalgalleriet (Oslo), Koningin Elisabeth II en ook privécollecties.

Peter Paul Rubens, The Garden of Love, c. 1633, © Museo Nacional del Prado Madrid

Internationale samenwerking

Sensatie en Sensualiteit is een tentoonstelling van het **Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen (KMSKA)**, de **Royal Academy of Arts Londen** en **BOZAR (Paleis voor Schone Kunsten)** Brussel. Na het Paleis voor Schone Kunsten reist de tentoonstelling door naar de Royal Academy of Arts in Londen (23.01 > 10.04.2015).

Multidisciplinair programma

BOZAR brengt dit najaar hulde aan Rubens, en toont hoe de Antwerpse meester ook artiesten uit andere kunst disciplines weet te inspireren. Zo organiseert **BOZAR MUSIC** de concertreeks **The Musically Humors of Rubens** met muziek uit het tijdperk van Rubens. Hoogtepunt vormt het concert (06.12.2014) *Het oor van Rubens*, door **Huelgas Ensemble**. Daarnaast presenteren BOZAR MUSIC en Ricercar (Outhere) de CD *Rubens and the music of his time*, een bloemlezing van de belangrijkste muzikale genres die Rubens gehoord zou hebben tijdens zijn reizen in Europa. **BOZAR LITERATURE** nodigt zes schrijvers uit - **David Bosch, Annemarie Estor, Lydia Flem, Peter Holvoet-Hanssen, Pjeroo Roobjee** en **Jean-Philippe Toussaint** - om zich te laten inspireren door een werk van Rubens. Het resultaat is te lezen in de bezoekersgids en te beluisteren via de videogids. Verder vertoont **BOZAR CINEMA** de kunstfilm die **Henri Storck** maakte over Rubens in 1948. Tot slot zijn er ook twee multimedia-installaties tijdens de BOZAR NIGHT en BEAF. **Ingrid Van Wantoch Rekowski** presenteert haar video-installatie **Rubens-Metamorfoses** tijdens de **BOZAR NIGHT** (10.11.2014) en videokunstenaar **Quayola** vertoont tijdens **BEAF** (25 > 27.09.2014) zijn installatie *Strata #4*, die letterlijk dieper ingaat op de grote altaarstukken van Rubens en van Dyck via hoge resolutiebeelden.

Gezeten voor zijn ezel in een portiek, tronend als een vorst, schildert Peter Paul Rubens (1577–1640) een vredesallegorie ‘naar het leven’. Hij portretteert de liefdesgodin Venus, die de rechterhelft van het schilderij inneemt en met opgeheven hand haar geliefde Mars in de achtergrond ontraadt om oorlog te voeren. Zij probeert de politieke macht te vrijwaren, waarvan we links vooraan de attributen, de scepter en de globe, herkennen. We zien ook de symbolen van handel en wetenschap (een astrolabium) en van de kunsten (een opgerold manuscript, een toneelmasker, een partituur, een muziekinstrument), die slechts in vredestijd kunnen gedijen. Een putto laat een vredesduif los, terwijl Minerva en de Overvloed (met haar cornucopia vol graan en vruchten) komen aanvliegen.

In dit doek brengt de Italiaanse schilder Luca Giordano hulde aan het talent van zijn artistieke held, die twintig jaar voordien was overleden. Erg toepasselijk doet hij dat op een monumentale schaal, die Rubens’ goedkeuring zou hebben weggedragen. Giordano verwijst in zijn schilderij naar de beroemde vredesallegorieën die Rubens maakte voor de Engelse koning en de groothertog van Toscane. Dat is evenmin toeval, want ook Roger de Piles, Rubens’ biograaf, was van mening dat niemand op zo’n doordachte en duidelijke manier allegorische onderwerpen had behandeld. ‘Omdat de allegorie een soort taal is die door het gebruik moet worden gemachtigd en door velen begrepen, heeft hij slechts symbolen aangewend die van medailles en andere monumenten uit de oudheid bekend zijn, althans voor geleerden.’¹ Door zijn aristocratische imago en succes werd Rubens, die zichzelf aan de mythische status van Titiaan had gespiegeld, op zijn beurt een rolmodel voor Van Dyck en voor de jonge Rembrandt. Hij maakte ook indruk op Velázquez, die hem in 1628 in Madrid ontmoette en op zijn aanraden naar Italië reisde. En later zouden ook Thomas Lawrence en Hans Makart pogen om het succes van de hofkunstenaar-entrepreneur te evenaren. In 1879 liep Makart zelfs als Rubens gekleed in een triomfstoet door Wenen.² De roem van Rubens dreef sommige kunstenaars tot waanzin.

De Belgische schilder Antoine Wiertz beschouwde zichzelf als een reïncarnatie van de meester. Zijn even gigantische als hilarische scheppingen behoren tot de meest karikaturale uitingen van rubenisme.³

Rubens staat niet alleen bekend als de prins onder de schilders, maar ook als de ‘Homerus van de schilderkunst’ – een ware filmregisseur avant la lettre. Het is een opvatting die diep in de kunstliteratuur is geworteld. De Duitse classicus Johann Joachim Winckelmann schreef dat Rubens ‘met de onuitputtelijke vruchtbaarheid van zijn geest’ zoals Homerus dichtte. Zijn werk is ‘rijk op het overdadige af. Hij zocht naar het wonderbaarlijke zoals de dichter deed, niet alleen op de wijze van de doorsnee poëtische schilder, maar in het bijzonder wat de compositie en [het gebruik van] licht en schaduw betreft.’ Winckelmann had daarbij vooral oog voor Rubens’ gebruik van de allegorische beeldtaal, die hij met het dichterlijke en verhevende gelijkstelde.⁴ Volgens Charles Baudelaire in zijn *Salon de 1845* was universaliteit een van de belangrijkste kenmerken van een groot schilder. ‘De epische dichter, Homerus of Dante, kan evengoed overweg met een idylle als met een vertelling, een redevoering, een beschrijving, een ode, etc. Precies zo is het met Rubens die, als hij fruit schildert, mooier fruit zal schilderen dan eender welke specialist.’⁵ De haast onbeperkte onderwerpskeuze en scheppingsdrang van de meester troffen ook Hippolyte Taine, die in 1869 noteerde: ‘Hij heeft de hele

¹ ‘... comme l’Allégorie est une espèce de langage, que par conséquent l’usage doit l’autoriser, & qu’elle doit aussi être entendue par plusieurs : il y a introduit seulement les symboles que les Médailles & les autres monuments de l’Antiquité ont rendus familiers, du moins entre les Savans.’ De Piles 1699, p. 402.

² Schaffer 2007, pp. 36–37.

³ Zijn *Val van de opstandige engelen* (1842) meet 1153 × 793 cm, *De triomf van Christus* (1848) 625 × 1104 cm en *Een grote der aarde* (1860) 918 × 680 cm. Zie Draguet 2007.

⁴ Eiselein 1825–29, I, p. 145, geciteerd naar Bock von Wülffingen 1947, p. 29.

⁵ Baudelaire 1992, p. 162: ‘Un des caractères principaux du grand peintre est l’universalité. – Ainsi le poète épique, Homère ou Dante, sait faire également bien une idylle, un récit, un discours, une description, une ode, etc. De même, Rubens, s’il peint des fruits, peindra des fruits plus beaux qu’un spécialiste quelconque.’ Ook voor Eugene Delacroix gaat de vergelijking op: zie Delacroix 1996, p. 627.

menselijke natuur in de vingers, behalve het toppunt ervan. Zijn verbeelding gaat dan ook verder dan wat men ooit gezien heeft en bestrijkt alle typen, Italiaanse kardinalen, Romeinse keizers, eigentijdse machthebbers, burgers, boeren, koehoedsters, met de onnoemelijke variëteiten waarmee het spel van de natuur zijn schepsels doordrenkt, en na meer dan vijftienhonderd schilderijen is hij nog niet leeggeschilderd.⁶

In tentoonstellingen is het beeld van de schilderende diplomaat tot op heden overeind gebleven. In Rijsel (2004) werd het verhaal van Rubens' koninklijke, kerkelijke en burgerlijke opdrachtgevers verteld en in Wuppertal (2012) en Lens (2013) de complexe Europese politiek in Rubens' tijd geanalyseerd. Deze exposities bevestigden het imago van de kunstenaar als dienaar van het katholieke establishment, als verdediger van het absolutisme en als architect van de vrede. Dat was Rubens zeer zeker, maar het is slechts een deel van de waarheid. Als hij alleen maar een uitmuntende propagandaschilder was geweest, dan was hij allang vergeten geraakt. Maar naast de breedspakige Rubens bestaat er nog een andere Rubens: de schepper van familieportretten, landschappen en herderstaferelen, van boerendansen en liefdestuinen. Een poëtische Rubens die mee aan de wieg stond van rococo en romantiek, niet alleen een schilder van sensatie, maar ook van sensualiteit. Een Rubens die in de fantasie van Ferdinand de Braekeleer de aantrekkelijke Suzanna Fourment in zijn tuinpaviljoen vereeuwigt – het beroemde *Le Chapeau de paille*. Het is duidelijk dat de Belgische romantische schilder hier ode brengt aan die andere Rubens, hoewel de liefdevolle 'reconstructie' ons meer zegt over de negentiende-eeuwse smaak dan over de zeventiende-eeuwse realiteit – let op de biedermeiersofa, het voetbankje en de tafel met kruik en vruchtenschaal.

In de meeste exposities staan echter de Homerus van de schilderkunst en het verbluffende meesterschap dat hij ontplooiëde centraal. De tentoonstelling in Braunschweig (2004) toonde Rubens als schilder van de menselijke passies. In Londen (2005) leerden bezoekers zijn inspiratiebronnen kennen en in Brussel (2007) werd het ontstaansproces van een groep werken gereconstrueerd.⁷ *Sensatie en Sensualiteit. Rubens en zijn erfenis* hoort in deze categorie thuis. De tentoonstelling vraagt aandacht voor de relevantie die Rubens' artistieke nalatenschap voor andere kunstenaars had en nodigt de bezoeker uit om vooral naar en minder naast de werken te kijken. Want net als Michelangelo, Rafaël, Titiaan, Rembrandt en Picasso gaf Rubens de kunstgeschiedenis een ander aanzien. Dat ook hij – het gezicht van de barok – in deze illustere galerij past, lijdt geen twijfel, want de nawerking van de Vlaamse meester strekt zich over vier eeuwen uit. Heel wat kunstenaars verzamelden zijn prenten, tekeningen, olieverfschetsen en zelfs schilderijen.⁸ Toch is het rubenisme als fenomeen slechts sporadisch en nooit in de breedte onderzocht. Het onderwerp is lang in de laden van het kunsthistorisch onderzoek blijven liggen. Pas in 1975 vond in Providence, Rhode Island, een kleine tentoonstelling over het thema plaats⁹ en in 2004 bogen academici zich op een congres in Rijsel over het rubenisme.¹⁰

Vanwege voor de hand liggende beperkingen inzake ruimte en budget kunnen noch de tentoonstelling, noch deze publicatie een exhaustief overzicht bieden van het brede kunsthistorische onderwerp dat het rubenisme is. Een aantal interessante kunstenaars die niet essentieel waren in het discours van de expositie vielen uit de boot: we vermelden de Fransen Jacques Blanchard en Joseph Parrocel, de Oostenrijkers Martin Johann Schmidt en Johann Michael Rottmayr, de Nederlander

⁶ Taine 1869, p. 63: 'Il a sous sa main toute la nature humaine, sauf la plus haute cime. C'est pourquoi son invention est la plus vaste qu'on ait vue et comprend tous les types, cardinaux italiens, empereurs romains, seigneurs contemporains, bourgeois, paysans, vachères, avec les diversités innombrables que le jeu des focus naturelles imprime aux créatures, et plus de quinze cents tableaux ne suffisent pas à l'épuiser.'

⁷ Londen 2005, Brussel 2007.

⁸ Onder de kunstenaars die Rubens' tekeningen verzamelden, vermelden we Henry Prosper Lankrink, Jan Boeckhorst, Erasmus II Quellinus, Joachim von Sandrart, Matthäus Merian II, Jonathan Richardson I, Jacob de Wit, Thomas Hudson en Sir Thomas Lawrence: zie Plomp 2005. Rembrandt, Sir Joshua Reynolds en Léon Bonnat bezaten schilderijen en olieverfschetsen van de meester.

⁹ Providence 1975.

¹⁰ Heck 2005.

Jacob de Wit, de Mexicaan Cristóbal de Villalpando en de Belg Gustaaf Wappers. Bovendien kunnen heel wat relevante werken van grote afmetingen, zoals het hierboven besproken schilderij van Luca Giordano, onmogelijk reizen. Dit is zelfs het geval met kleinere werken zoals het iconische *Le Chapeau de paille* of de late landschappen die Rubens schilderde op fragiele panelen met een ingewikkelde structuur. Rubens' impact op beeldhouwers als Artus Quellinus, Georg Petel, Jean-Baptiste Carpeaux en Auguste Rodin valt niet te ontkennen, maar met het oog op een duidelijke argumentatie werd in het opzet van de tentoonstelling geen sculptuur opgenomen. De interactie tussen de twee media is een complex gegeven en leek ons een afzonderlijke studie en tentoonstelling waard.

'Sensatie en Sensualiteit. Rubens en zijn erfenis' knoopt aan bij de Londense tentoonstelling van 2005, die Rubens presenteerde als erfgenaam van de antieken en van de Italiaanse renaissance. Zes hoofdstukken gaan dieper in op een bepaald facet van Rubens' oeuvre: Geweld, Macht, Lust, Medelijden, Elegantie en Poëzie. Die ordening ligt voor de hand, want het is voornamelijk bij het uitbeelden van deze uitingen dat kunstenaars op Rubens teruggrepen. Hofschilders toonden belangstelling voor zijn virtuoze omgang met de allegorie. Voor Spaanse kunstenaars waren zijn religieuze schilderijen van betekenis, voor Britse kunstenaars zijn landschappen en portretten, terwijl Franse schilders inspiratie vonden in zijn bucolische taferelen. Die interesse werd overigens voor een flink deel gestuurd door de specifieke smaak van Spaanse, Britse en Franse kunstliefhebbers. Die hadden niet alleen oog voor de thematiek van de Vlaamse meester, maar zeker ook voor het weelderige coloriet – Baudelaire vergeleek het met veelkleurig vuurwerk dat van dezelfde plaats werd afgeschoten.¹¹ Of in de woorden van Hippolyte Taine: 'Zoals een Indische god in zijn vrije tijd stort hij zijn vruchtbaarheid uit door werelden te creëren, en van zijn onvergelykbare gekreukte en geplooides purperen draperieën tot de sneeuwwitte huidtinten of de zijdeachtige bleekheid van zijn blonde lokken: op geen van zijn doeken is een toon te vinden die daar niet bewust door hem is neergezet om plezier te verschaffen.'¹²

Voor het ontstaan van de grote Europese musea was de zichtbaarheid van Rubens' oeuvre beperkt en had men nauwelijks weet van de stijlevolutie die zijn werk had doorgemaakt. Het meest toegankelijk waren de kerken in de Zuidelijke Nederlanden, waar zich talloze altaarstukken van de meester bevonden (en nog bevinden). Zo reisde Joshua Reynolds in 1781 in Vlaanderen rond met de opdracht om op veilingen van het bezit van opgeheven kloosters en uit privécollecties schilderijen te kopen.¹³ Dat Elisabeth Vigée-Lebrun haar man – een kunsthandelaar – datzelfde jaar vergezelde op schattenjacht door de Lage Landen is geen toeval. Schilderijen van Rubens konden op andere plaatsen worden bewonderd dan waar ze zich nu bevinden, bijvoorbeeld in het Palais du Luxembourg en het Palais Royal in Parijs of in de keurvorstelijke galerij van Düsseldorf. De rijke Rubenscollectie in Madrid bleef echter relatief lang uit het gezichtsveld, omdat ze niet op de *Grand Tour* naar Italië lag en moeilijker toegankelijk was. Niet zelden ontdekten kunstenaars en critici het werk van de meester in de verzamelingen van hun opdrachtgevers. Op die wijze beschreef Roger de Piles de werken van Rubens in het bezit van de hertog van Richelieu, leerden Jean-Antoine Watteau en Charles de La Fosse zijn schilderijen en tekeningen kennen bij hun mecenas, de bankier Pierre Crozat, en zo ook kon Thomas Lawrence *Le Chapeau de paille* bewonderen dat staatsman Sir Robert Peel in 1823 had aangekocht.

Er was echter nog een andere manier om zich een beeld van Rubens te vormen. De meester zelf had een groot aantal van zijn composities onder zijn toezicht door ervaren graveurs in prent laten brengen.¹⁴ Die selectie zwol na zijn dood spoedig aan tot een stroom van grafiek die bijna het hele oeuvre – al dan niet getrouw – reproduceerde, nog voor de fotografie was uitgevonden. Rubensprenten

¹¹ Baudelaire 1992, pp. 373–374 [*Salon de 1857*].

¹² Taine 1869, p. 67: 'Comme un dieu indien qui est de loisir, il soulage sa fécondité en créant des mondes et, depuis les incomparables pourpres froissées et reployées de ses simarres jusqu'aux blancheurs neigeuses de ses chairs ou la soie pale de ses chevelures blondes, il n'y a pas un ton dans une de ses toiles qui ne soit venu se poser de lui-même en lui faisant plaisir.'

¹³ Reynolds 1996, pp. 201–213.

¹⁴ Renger 1974–75; Antwerpen/Quebec 2004–05.

met religieuze onderwerpen werden veelvuldig gebruikt bij het christelijke missioneringswerk in de Nieuwe Wereld en in Azië. Lokale schilders kopieerden de voorstellingen, waardoor Rubens' voetspoor niet alleen in Europa is terug te vinden maar ook in tal van kerken in Mexico, Peru, de Filipijnen en Québec.¹⁵

Artistieke beïnvloeding doet zich op verschillende niveaus voor. De kopie als schildertechnische vingeroefening bevindt zich op de laagste trede. Dan volgt het recycleren van ontleende motieven in een nieuw werk. Uiteraard werken vindingrijke kunstenaars veeleer naar de geest dan naar de letter. Zij verweven diverse invloeden op een subtiele manier tot een eigen stijl, zodat van de inspiratiebron(nen) uiteindelijk niet meer dan een echo te bespeuren valt. Het is zoals bij een chemische reactie die een nieuw product doet opborrelen. Manet bediende zich van een compositie van Rubens als vertrekpunt voor enkele artistieke experimenten, waarvan het resultaat niet zonder meer als rubensiaans kan worden bestempeld (zie cat. 67 en 128).

Rubens wordt niet alleen bewonderd: al van in de zeventiende eeuw vormt hij ook het doelwit van negatieve kritiek. De Italiaanse biograaf Giovanni Pietro Bellori verwijt hem onnatuurlijke en vertekende vormen, banale en weinig geïndividualiseerde gezichten en een historisch onjuist gebruik van kostuums.¹⁶ Zijn kleurgebruik en vermeende slordigheid bij het tekenen vormden het onderwerp van een kunsttheoretisch debat bij Franse Académiciens in de late zeventiende eeuw.

In de negentiende eeuw moest Rubens het vooral ontgelden bij een protestants en burgerlijk publiek dat ingetogenheid en preutsheid ingeprent had gekregen. Het toonde maar weinig begrip voor katholieke, erotische en uitbundige onderwerpen die aanstootgevend of immoreel werden geacht.¹⁷ De kritiek kwam ook uit onverwachte hoek. Ondanks zijn bewondering voor Rubens (zie onder meer cat. 12–14) vond Delacroix dat Rubens geen hoofd- van bijzaken kon onderscheiden en hij vergeleek diens schilderijen met een vergadering waarop iedereen door elkaar spreekt.¹⁸ En voor Renoir, die van de Vlaamse meester toch het meeste opstak, was Rubens vergeleken bij Titiaan slechts 'buitenkant, oppervlak'.¹⁹

Bridget Riley omschrijft Rubens terecht als een pragmaticus, 'een kunstenaar die als doel had zich het beste uit het verleden eigen te maken'.²⁰ Een kunstenaar die verhalen uit het verleden op een betere manier wilde vertellen, zoals Horatius probeerde te doen.²¹ Die conclusie doet de vraag rijzen of we Rubens niet veeleer moeten beschouwen als de laatste grote meester van de renaissance. Hij was dan misschien geen innovator zoals Caravaggio of Rembrandt, maar hij bezat het benijdenswaardige talent om de meest complexe onderwerpen en schijnbaar tegenstrijdige bewegingen in een samenhangende en overtuigende compositie te verenigen. Vandaag kijken toeschouwers die niet vertrouwd zijn met de antieke of christelijke iconografie naar scheppingen van Rubens zoals westerlingen naar kabukitheater kijken. Ze worden geboeid door de vorm, maar de betekenis is hun vreemd. Met een verbluffend gemak wist Rubens een rijk kleurenpalet te orkestreren, en uit zijn virtuoze penseelstreken blijkt een zelfvertrouwen waarvan de meeste kunstenaars slechts konden

¹⁵ Herremans/Van Hout 2012; Porter/Béland 2004–05.

¹⁶ Wohl/Wohl/Montanari 2005, p. 205.

¹⁷ We verwijzen onder meer naar de Rubenshaat van de Amerikaanse schilder Thomas Eakins: 'Rubens is the nastiest, most vulgar, noisy painter that ever lived. ... His pictures always put me in mind of chamber pots and I would not be sorry if they were all burnt.' Zie Kirkpatrick 2006, pp. 121–122. Zie ook de scheldtirades van William Blake (geciteerd in Reynolds 1997, appendix i, p. 308): 'All Rubens's Pictures are Painted by Journeymen [medewerkers] & so far from being all of a Piece, are the most wretched Bungles.' Verderop vindt Blake Rubens' coloriet minderwaardig en doen zijn schaduwen hem denken aan de kleur van uitwerpselen. 'To My Eye Rubens's Colouring is most Contemptible. His Shadows are of a Filthy Brown somewhat the Colour of Excrement; these are fill'd with tints & messes of yellow & red. His lights are all the colours of the Rainbow, laid on Indiscriminately & broken one into another. Altogether his Colouring is Contrary to The Colouring of Real Art & Science.'

¹⁸ '... son tableau ressemble a une assemblée ou tout le monde parle a la fois'. Delacroix 1931, p. 365.

¹⁹ Vollard 1938, p. 222.

²⁰ Riley 1997, pp. 41–42: 'an artist whose aim it was to master the best of the past'.

²¹ Horatius, *Ars Poetica*, 128–131.

dromen. Dat zag ook Velázquez, die na zijn ontmoeting met Rubens efficiënter en op een lichtere grondlaag ging werken.²² Wellicht om die reden zijn schilders en kunstliefhebbers na de Franse Revolutie Rubens gaan beschouwen als een oude meester die misschien niet helemaal te begrijpen is, maar uit wiens briljante oeuvre veel te leren valt. Daardoor is hij een *painter's painter* geworden. Van Gogh vond Rubens weliswaar oppervlakkig, leeg en bombastisch, maar tegelijk stond hij versteld van diens ongeëvenaarde manier van schilderen, 'juist omdat hij in zijn techniek zoo bij uitstek eenvoudig is, of liever schijnt. Het met zoo weinig doet, en met zoo vlugge hand en zonder eenige aarzeling schildert – en vooral ook teekent.'²³ Toch geven kunstenaars niet altijd graag toe dat ook zij op de schouders van reuzen staan. Sprekend over invloeden in de schilderkunst, vertrouwde Renoir kunsthandelaar Vollard toe: 'In het begin gebruikte ik dikke lagen groen en geel, omdat ik daardoor meende meer toonwaarden te verkrijgen. Op een dag in het Louvre merkte ik dat Rubens met een simpele *frottis* meer had bereikt dan ik met al mijn lagen verf. Een andere keer ontdekte ik dat Rubens zilver met behulp van zwarte verf schilderde. Het spreekt vanzelf dat ik in beide gevallen profijt heb getrokken uit de les, maar wil dat daarom zeggen dat ik door Rubens ben beïnvloed?'²⁴

Hoe dan ook zullen de lezers van dit boek zich een eigen mening vormen over Rubens en over diens impact op de kunstgeschiedenis. Het is van belang dat zij zich door het oog laten leiden en niet door vooroordelen, percepties of reputaties. De omvang is beperkt gehouden, zodat de blik van de toeschouwer in alle rust over het oppervlak van de schilderijen kan dwalen. Het beeld van Rubens' talent wordt steevast vertekend door de talrijke minderwaardige atelierstukken die op zijn naam staan. Om een onbevangener blik mogelijk te maken hebben wij gepoogd om eigenhandige stukken te selecteren: minder is hier meer.

Tot slot van deze inleiding loont het de moeite even stil te staan bij een bedenking van John Ruskin, die de barokstijl niet in het hart droeg: 'Over Rubens heb ik nooit gesproken en zal ik ook nooit spreken behalve met de grootste bewondering, en welke imperfecties in zijn kunst ook het resultaat mogen zijn geweest van zijn jammerlijk gebrek aan ernst en van zijn onvermogen tot ware passie, het kaliber van zijn geest was in oorsprong dusdanig, dat ik geloof dat de wereld eerder een nieuwe Titiaan en een nieuwe Rafaël zal zien dan een nieuwe Rubens.'²⁵

²² McKim-Smith 1995.

²³ *Vincent van Gogh – De brieven*: Theo van Gogh aan Vincent, Antwerpen, tussen 12 en 16 januari 1886 (brief 552).

²⁴ Vollard 1938, p. 210. 'Aussi bien, pour ce qui est des influences en peinture, je vais vous citer un trait personnel. Dans les commencements, je mettais des épaisseurs de vert et de jaune, croyant avoir par la plus de "valeurs". Un autre jour, au Louvre, je m'aperçois que Rubens, avec un simple frottis, avait obtenu davantage que moi avec toutes mes épaisseurs. Une autre fois, je découvre qu'avec du noir Rubens donnait de l'argent. Il va de soi que, les deux fois, j'ai profite de la leçon, mais cela veut-il dire que j'ai subi l'influence de Rubens?'

²⁵ Ruskin 1843–60, dl. 1, hfst. 2, 'Of Truth of Colour', p. 165, §12: 'I have never spoken, and I will never speak of Rubens but with the most reverential feeling; and whatever imperfections in his art may have resulted from his unfortunate want of seriousness and incapability of true passion, his caliber of mind was originally such that I believe the world may see another Titian and another Raffaele, before it sees another Rubens.'

Inleiding

Peter Paul Rubens staat bekend als de ‘Homerus van de schilderkunst’. Hij was een verteller, een filmregisseur avant la lettre. Zijn verbluffende penseelwerk ademt zelfvertrouwen. Hij was tegelijk onnavolgbaar en de meest invloedrijke meester uit onze gewesten. Zijn impact strekte zich uit over vier eeuwen en was tot ver buiten Europa merkbaar. Generaties kunstenaars bewonderden en benijdden zijn talent.

Rubens wordt bij uitstek gezien als een vormgever van de contrareformatie en het absolutisme, maar dat is slechts een deel van de waarheid. Er bestaat ook een minder plechtstatige Rubens, een schilder van familieportretten, landschappen en herderstaferelen, van boerendansen en liefdestuinen. Een poëtische Rubens die aan de wieg stond van de rococo, de romantiek en het impressionisme: een schepper van sensatie en van sensualiteit.

De belangstelling die kunstenaars voor Rubens toonden, was vaak selectief. Franse schilders voelden zich vooral aangetrokken door Rubens’ erotiek en poëzie, en Duitse door zijn levenskracht. Spanjaarden verkozen zijn religieuze stukken, terwijl Engelsen zich spiegelde aan zijn portretten en landschappen. Heel wat getalenteerde kunstenaars lieten zich verleiden door Rubens’ coloriet, compositie of techniek en kwamen op die rijke voedingsbodem tot rijpheid en bloei.

In deze tentoonstelling delen we Rubens’ artistieke erfenis in volgens zes thema’s: Geweld, Macht, Wellust, Compassie, Elegantie en Poëzie. In elk van die hoofdstukken leggen we verbanden tussen werken van Rubens en van vele kunstenaars na hem. Behalve schilderijen en tekeningen zie je prenten die Rubens’ kunst over de vier windstreken verspreidden.

Geweld

Weinig oude meesters brachten agressie, strijd, gruwel of horror met meer overtuiging in beeld dan Rubens. Hij was de Quentin Tarantino van zijn tijd. Gruwelijke details in Rubens’ jachten, heiligenmartelingen en kindermoorden bezorgen ons nog altijd kippenvel. Het jachtinstinct van roofdieren en de strijd van krijgers op leven en dood fascineerden hem mateloos. Zulke onderwerpen stelden hem in staat om lichamen in beweging te schilderen en ontredde gezichtsuitdrukkingen weer te geven.

In Griekse en Romeinse sagen en mythen worden vrouwen bij bosjes ontvoerd. Dergelijke schakingen duiken in Rubens’ oeuvre meermaals op. Zijn het passionele overrompelingen of brutale aanrandingen? Bedekte Rubens geweld met de mantel der liefde? De interactie van ruiters en tegenspartelende vrouwen vormde voor de schilder in ieder geval een dankbaar thema.

Rubens was ook een meester van de speciale effecten. Soms zuigt hij ons op in een duizelingwekkende draaikolk van lichamen in vrije val, verdoemde zielen die het voorwerp zijn van goddelijke wraak. Op hun gezichten lees je de angst voor het eeuwige vuur.

Macht

Rubens was een onovertroffen propagandaschilder. Sommigen beschouwen hem zelfs als een voorloper van de ideologische cineasten uit de twintigste eeuw als Sergej Eisenstein of Leni Riefenstahl. Geëngageerd voor de vrede was hij zeker. Maar of de kunstenaar werkelijk begaan was met de levenswandel van Maria de’ Medici, de politieke strijd van Henri IV of de vereniging van Engeland en Schotland door James I, zullen we nooit met zekerheid weten. Rubens was een meester

van de dubbele bodem. Hij creëerde politieke allegorieën met een gelaagde betekenis die alleen insiders begrepen. Voor kunstenaars die zich met propaganda inlieten, gold Rubens lang als een lichtend voorbeeld.

Doorheen de tijd stuitte de mix van mythologie en realiteit in politieke schilderijen op een groeiend onbegrip. Het publiek vroeg om een eenduidige en klare boodschap. Met het wegvallen van de historische context en het ontluiken van de democratie deemsterden de allegorieën langzaam weg als relict van het ancien régime. Latere kunstenaars plukten uit Rubens' politieke werken alleen schilderachtige figuren. Zij waren niet in de Franse koningin-moeder geïnteresseerd, wel in de sexy waternimfen aan haar voeten.

Wellust

Rubens hield ervan om volslanke naakte vrouwen uit te beelden. Ze zien er altijd zinnenprikkelend, lief en blozend uit en vervullen in het verhaal meestal een passieve rol. Rubens wordt daarom verweten dat hij vrouwen als lustobjecten uitbeeldde en dat hij de toeschouwer in de rol van een voyeur dwingt.

Het uitdagende van Rubens' naakten ligt vooral in de wonderlijke imitatie van de huid. Die lijkt haast levensecht. Paradoxaal genoeg stellen Rubens' naakte vrouwen en meisjes meestal godinnen voor of allegorische begrippen die niemand ooit zag. Daarmee weten veel toeschouwers zich geen raad. Sluit bloot het verhevene niet uit?

Al van in de achttiende eeuw werden de weelderige Rubens-naakten onthaald op snerende opmerkingen. Opulent werd al vlug corpulent. Schoonheidsidealen zijn tijdgebonden. Actrices uit de fifties ogen eerder mollig in vergelijking met de sterren van vandaag. De meest terechte kritiek aan Rubens' adres is misschien dat hij te weinig aan onze verbeelding overlaat.

Compassie

In België kennen we Rubens vooral als schilder van religieuze taferelen. Dat komt omdat Rubens' atelier vanaf 1616 een niet aflatende stroom altaarstukken produceerde voor Vlaamse en Noord-Franse kerken. Die werken maakten de kerkelijke dogma's aanschouwelijk. Aangrijpende passietaferelen moesten bij de gelovigen emotie opwekken, empathie en medelijden oproepen.

Rubens' religieuze voorstellingen hadden een grote impact op de Spaanse barokschilderkunst. Bovendien kenden Rubens' composities een wereldwijde verspreiding via prenten. Die reproducties waren nuttig lesmateriaal voor bekeringsijverige kolonisten in Mexico, Peru en de Filipijnen. Daardoor was Rubens tot in de meest afgelegen dorpskerken present.

Als trofeeën van de napoleontische plunderingen stonden de belangrijkste altaarstukken van Rubens van 1794 tot 1815 in Parijs opgesteld. Door de cultusvoorwerpen in het Louvre onder te brengen, werden ze plots 'schone kunsten', net als landschappen, portretten of stillevens. Rubens' enorme werken inspireerden de romantische schilders om zich op een even monumentale schaal uit te leven.

Elegantie

Rubens was misschien wel de ware uitvinder van de Italiaanse diva. Hij flatteerde de Genuese jetset in levensgrote portretten. De schatrijke bankiersvrouwen hulden zich in zijden stoffen, droegen kanten kragen en kostbare juwelen onder het motto '*dress to impress*'. Zoveel glamour en elegantie moesten wel indruk maken op de verfijnde Antoon van Dyck, toen ook hij de vooraanstaande families van de havenstad bezocht. In navolging van Rubens schilderde hij modellen die wel uit *Vogue* lijken weggelopen.

De intiemere portretten die Rubens van zijn familieleden schilderde, vonden al vlug een weg naar prinselijke collecties, waar kunstenaars ze konden bestuderen. Rubens' *Chapeau de paille* zette Elisabeth Vigée Lebrun aan tot het schilderen van een charmant en informeel zelfportret. Met die 'herderinnenlook' beïnvloedde ze de mode aan het hof van Marie Antoinette. In Engeland werd Rubens' beroemde schilderij door portrettisten als Joshua Reynolds en Thomas Lawrence opgemerkt. Zij probeerden de warme gloed van de oude meester in hun scheppingen te verwerken.

Poëzie

In 1635 kocht Rubens een groot buitenverblijf in de buurt van Mechelen, Het Steen. Hij bezat al land en boerderijen in Ekeren en Zwijndrecht waaruit hij inkomsten putte. In zijn hele loopbaan liet de kunstenaar zich door de idyllische weiden en boomgaarden van zijn domeinen inspireren. Hij bestudeerde natuurfenomenen als waterspiegelingen, het ochtendgloren en het avondrood, regenbuien en regenbogen. Vooral op Britse schilders oefenden Rubens' landschappen een onweerstaanbare aantrekkingskracht uit.

In de herfst van zijn leven schilderde Rubens boerenkermessen en wilde danspartijen die een weelde aan liederlijke details opleverden. Met die vrijetijdstaferelen knoopte hij aan bij het werk van Pieter Bruegel de Oude. In galante gezelschappen idealiseerde hij de beschaafde omgangsvormen van de hogere klassen. De lichtheid van het bestaan en de joie de vivre van deze werken werden gecultiveerd door Antoine Watteau.

TRANSVERSALE ACTIVITEITEN

BOZAR MUSIC

THE MUSICALL HUMORS OF RUBENS

De tentoonstelling *Sensatie en Sensualiteit* is voor BOZAR MUSIC de aanleiding om dieper in te gaan op de muziek uit de roemrijke periode waarin de meester leefde. Je krijgt een overzicht van de 'Musical Humors' van deze grote reiziger die Delacroix "de vader van de warmte en het enthousiasme" noemde.

09.09.2014 SOLISTENENSEMBLE KALEIDOSKOP, NUSSBAUMER, MARINI, PINCOMBE, XENAKIS, FRESCOBALDI, DILLON, PHILIPS, NICOLAUS A KEMPIS

Hoeveel mensen weten dat een kasseiweg nog altijd het Paleis voor Schone Kunsten verbindt met de residentie van de Nederlandse vorsten uit de zeventiende eeuw? BOZAR MUSIC peilt naar het verleden van de Kunstberg en begint zijn seizoen met een eerbetoon aan Peter Paul Rubens, een vaste bezoeker van het intussen vernielde Paleis op de Coudenberg. Als schilder aan het hof van de hertogen Albrecht en Isabella reisde Rubens door een snel veranderend Europa. BOZAR wijdt een muzikaal portret aan de 'tweede Titiaan' en daarvan brengt het Berlijnse ensemble Kaleidoskop het eerste deel.

02.10.2014 VOX LUMINIS, LIONEL MEUNIER (LEIDING), RIMONTE, CORNET, BULL, PHILIPS, DE GHERSEM

Lionel Meunier en zijn jonge zangers behoren tot de top van de oude muziek *made in Belgium* en ze mogen zich gerust meten met de grootsten. Als inleiding tot hun portret bij BOZAR MUSIC nodigen ze je uit om kennis te maken met vocale muziekschatten uit de tijd van Peter Paul Rubens. Het Paleis voor Schone Kunsten zet de Vlaamse meester de hele herfst in de kijker.

16.10.2014 LA FENICE, JEAN TUBÉRY (LEIDING), DE MUZIKANTEN VAN RUBENS

Jean Tubéry is de onvermoeibare dirigent van het ensemble La Fenice. Hij bekoort de muzikwereld al jaren met zijn talent en originele programma's. De Miniemenkerk is het decor voor een concert met instrumentale muziek uit de zestiende en zeventiende eeuw, de klankwereld van Peter Paul Rubens. Een mooie gelegenheid om kennis te maken met de 'soundtrack' bij de schilderijen van de Antwerpse meester.

20.11.2014 ARNAUD VAN DE CAUTER (ORGEL), PEETER CORNET

Speciaal voor dit recital verhuist de Belgische organist Arnaud Van de Cauter het orgel, gebouwd door Rudi Jacques in 1997, van de Onze-Lieve-Vrouw Ter Kapellekerk naar de Hortahal van het Paleis voor Schone Kunsten. Op dit neobarokke instrument speelt hij werk van Peeter Cornet, de 17e-eeuwse organist die in Brussel in dienst was van de aartshertogen Albrecht en Isabella. Cornets muziek is Italiaans, Spaans en Engels getint en bewijst dat Brussel toen al een belangrijke Europese stad was.

28.11.2014 A 2 VIOLES ESGALES & REINOUD VAN MECHELEN, A MUSICALL DREAME

Het ensemble A 2 violes esgales redt onbekende muziek uit de renaissance en barok van de vergetelheid. De Engelse literatuur bevat een haast onuitputtelijke bron aan meesterwerken uit de renaissance. Naast Dowland zijn er nog talloze andere componisten die magie wisten te toveren uit de combinatie luit, gamba en zang. De beloftevolle tenor Reinoud Van Mechelen vertolkt vandaag de rol van minestreele.

06.12.2014 HUEL GAS ENSEMBLE, PAUL VAN NEVEL (LEIDING) - HET OOR VAN RUBENS

Naar aanleiding van de tentoonstelling *Rubens en zijn erfenis* speelt het Huelgas Ensemble een concert met schitterende vocale en instrumentale muziek die de schilder mogelijk hoorde klinken in Antwerpen, Keulen, of tijdens zijn reizen naar Italië, Engeland en Spanje. Naast werken uit de late renaissance van Pevernage, Pontac en Marenzio krijg je muziek te horen die geschreven werden tijdens het leven van Rubens, zoals het *Liederbuch* van Arnt von Aich en werken van Mateo Romero en Thomas Tomkins. Een reis naar een bijzondere wereld van klanken rond de grote Vlaamse barokschilder.

16.12.2014 RICERCAR CONSORT, PHILIPPE PIERLOT (LEIDING)

Muziek aan het Kremsier hof

Philippe Pierlot werkt elk van zijn concerten uit tot een evenement, een uniek moment rond een rijk muzikaal thema. Vanavond laat hij zich omringen door strijkers en brengt hij een programma rond Oostenrijkse barokmeesters. Johann Heinrich Schmelzer, Heinrich Ignaz Franz von Biber, Johann Josef Fux zijn één voor één componisten die hun sporen hebben achtergelaten in de geschiedenis. Ze schreven muziek die beschrijvend is en die in de 17e en de 18e eeuw zeer avant-gardistisch klonk.

RUBENS AND THE MUSIC OF HIS TIME - CD

De cd *Rubens and the music of his time* werd uitgebracht ter gelegenheid van de tentoonstelling *Rubens and his Legacy* en illustreert de belangrijkste muziektypes die Rubens ontdekte in de verschillende Europese steden die hij heeft bezocht, van Brussel tot Londen, via Rome, Venetië, Mantova, Madrid en Parijs.

Met: Vox Luminis, Capilla Flamenca, Odhecaton, Scherzi Musicali, Ricercar Consort, La Fenice, Choeur de Chambre de Namur, La Caccia, La Fenice, Clematis, Cappella Mediterranea, Le Poème Harmonique, Mare Nostrum

PROSE FOR P.P. RUBENS

Kijk naar Rubens met de blik van een schrijver. Zes schrijvers lieten zich inspireren door een schilderij in de BOZAR-expo *Sensatie en Sensualiteit. Rubens en zijn erfenis*. Het resultaat lees je in de bezoekersgids en kan je beluisteren via de videogids. De auteurs gaan ook met elkaar in gesprek tijdens twee hommages aan de Antwerpse schilder.

Met **David Bosc, Lydia Flem, Annemarie Estor, Peter Holvoet-Hanssen, Pjeroo Roobjee, Jean-Philippe Toussaint**

22.11.2014

Literaire ontmoeting

Taal: Nederlands

06.12.2014

Literaire ontmoeting

Taal: Frans

BOZAR EXPO

25.09 > 05.10.2014: *STRATA #4* - QUAYOLA (BEAF)

De altaarstukken van Rubens en Van Dyck lijken ver weg van onze tijd te staan. Met de installatie *Strata #4* brengt de Italiaanse hedendaagse kunstenaar Quayola een harmonieuze dialoog tot stand tussen toen en nu. Met speciale software zet hij symbolen van universele schoonheid en perfectie om in triggers en instructies om nieuwe hedendaagse kunst te creëren. Hij reduceert de oude kunst tot de essentie, naar kleuren en geometrische vormen en ontdoet ze van hun symboliek.

Quayola, *Strata #4*, 2011,
Audiovisual Installation

10.11.2014: *RUBENS METAMORPHOSES* - INGRID VON WANTOCH REKOWSKI (BOZAR NIGHT)

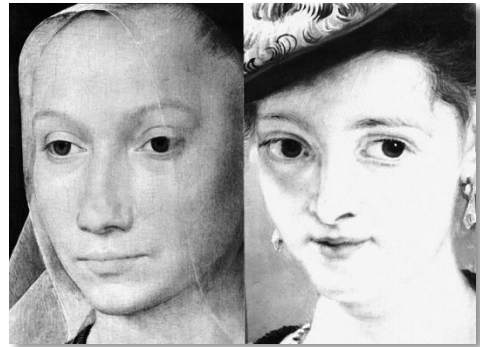
Met de video-installatie *Rubens-Metamorphoses* brengt de Frans-Duitse kunstenaar Ingrid von Wantoch Rekowski het theatrale karakter van Rubens' schilderkunst in beeld. Met uitdrukkingen en gebaren, geprojecteerd op een scherm, vertalen de acteurs de thema's van de schilderijen van de meester. Een *tableau vivant* van de kunst van Rubens.

Rubens Metamorphoses
Ingrid Von Wantoch Rekowski

30.10.2014: *RUBENS* - HENRI STORCK. INLEIDING: NICO VAN HOUT

Deze didactische film (uit 1948) rond Peter Paul Rubens was in zijn tijd vernieuwend. Hij gaat uitvoerig in op de belangrijke gebeurtenissen uit het leven van de meester, zijn werken en de evolutie van zijn kunst. Deze Belgische documentaire van de hand van Henri Storck en Paul Haesaerts werd recentelijk gerestaureerd door het Koninklijk Belgisch Filmarchief.

Rubens - Henri Storck

RUBENS VOOR GEZINNEN

ONTDEKKINGSTOCHTEN MET HET GEZIN (6 > 12)

Bezoekers kunnen de Rubens-tentoonstelling in familieverband verkennen tijdens **de ontdekkingsstochten met het gezin**. Zowel voor kinderen als volwassenen hebben deze tochten, waarbij de interactie tussen generaties centraal staat, heel wat te bieden. Een gids neemt families mee tijdens een boeiende rondleiding, waarbij hij uit zijn caddie heel wat materiaal tovert om het museumbezoek interactiever te maken. De zintuigen worden geprikkeld en kinderen kunnen luisteren, voelen, tekenen,....

De ontdekkingsstochten voor gezinnen vinden telkens plaats op woensdag tijdens schoolvakanties.

Datum

29.10, 26.12.2014 & 02.01.2015 - 14:30

Prijs

€14 - 12 (BOZARfriends) - 6 (<12 jaar)

FAMILY DAY (3+)

Op 16 november zijn groot en klein welkom voor de **Family Day** in het kader van *Rubens en zijn erfenis*. Op verschillende plaatsen in de tentoonstelling is het mogelijk om gidsen aan te spreken die uitleg geven bij de kunstwerken en de kinderen een opdracht geven. Bovendien kunnen bezoekers deelnemen aan een grote workshop in de Hortahal, die voor de gelegenheid omgetoverd wordt tot een kunstenaarsatelier. Het ensemble La Fenice brengt het concert *Les mémoires de M. d'Artagnan* en is toegankelijk voor wie deelneemt aan de Family Day.

Datum

16.11.2014 - 10:00 > 17:00

Concert *Les mémoires de M. d'Artagnan* (La Fénice) - 15:00

Prijs

€14 - 12 (BOZARfriends) - 6 (<12 jaar)

Concert La Fénice in prijs inbegrepen

AUDIOKIDS

Voor de expo over Rubens introduceert BOZAR een videogids met augmented-reality. Het bezoek aan de tentoonstelling krijgt daarmee een extra dimensie. In het audiodeel gidst het hondje Max de jonge bezoekers op speelse wijze door de tentoonstelling aan de hand van 14 stops. Daarnaast biedt de audiokids elementen in augmented-reality aan. De gebruikers kunnen het toestel op de werken richten waardoor de applicatie het beeld herkent en een extra aspect weergeeft. Delen uit de schilderijen worden toegelicht of vergroot waardoor de werken tot leven komen op het scherm.

Datum

25.09.2014 > 04.01.2015

Prijs

Gratis bij toegangskaartje (€2)

VIDEOGIDS MET AUGMENTED REALITY

Voor de tentoonstelling *Sensatie en Sensualiteit. Rubens en zijn erfenis* pakt BOZAR uit met een **unieke interactieve videogids**. De bezoeker krijgt op een speelse manier **verdiepende informatie** bij de zes thema's van de tentoonstelling en bij een aantal topwerken. Deze tool is een primeur in de Belgische kunstwereld!

Er zijn verschillende niveaus ontworpen om aan de slag te gaan met de videogids. De bezoeker kan **luisterfragmenten, audiofilms** en **animaties** opvragen. Bovendien bevat de videogids interactieve '**augmented reality**' toepassingen. Zodra het toestel op een kunstwerk wordt gericht, herkent die het beeld en komt het tafereel tot leven.

Wie de videogids bijvoorbeeld richt op het drieluik "Christus aan het kruis", ziet voor zijn ogen de luiken toegaan en onthult zo de verborgen kant van het altaarstuk. Bij "De Liefdestuin" strijk je met je vinger over het schilderij en haal je de voorbereidende schetsen tevoorschijn. Of neem het kunstwerk "De Kroning van Maria de Medici", waarop diverse personages afgebeeld zijn. De videogids herkent en identificeert de verschillende figuren.

Laat je verrassen door deze gloednieuwe educatieve applicatie en beleef de expo op een intense manier!

Prijs: €3 (2 voor €5).

PRAKTISCHE INFORMATIE

SENSATIE EN SENSUALITEIT. RUBENS EN ZIJN ERFENIS

Adres

Paleis voor Schone Kunsten
Ravensteinstraat 23
1000 Brussel

Data

25.09.2014 > 04.01.2015

Openingsuren

Open: Dinsdag tot zondag: 10u > 18u (donderdag: 10u > 21u)

Gesloten: Maandag

Tickets

€ 14 - € 12 (BOZARfriends)- € 6 - € 2

Combiticket *Rubens en zijn erfenis* + *Schilderijen uit Siena* (10.09.2014 > 18.01.2015): € 20 - € 18

Rondleidingen voor groepen

max. 15 personen, in de week € 75 (+toegang), in het weekend € 95 (+toegang), 75 min.

Reservatie: via +32 (0)70 34 45 77 of groups@bozar.be

Audiokids: gratis

Videogids : € 3

Bezoekersgids: € 2 - € 1 (BOZARfriends)

Catalogus

Sensatie en Sensualiteit. Rubens en zijn erfenis: €49,95 (Mercatorfonds, Royal Academy Enterprises, Seemann)

BOZAR Info & tickets

+32 2 507 82 00 – info@bozar.be - www.bozar.be

BEELDMATERIAAL

KMSKA

pers.kmska.be

Gebruikersnaam: pers

Paswoord: kmska

BOZAR

www.bozar.be

Paswoord: press

Exhibition Organised by the Royal Museum of Fine Arts Antwerp, the Royal Academy of Arts, London, and BOZAR (Centre for Fine Arts), Brussels

Curator: Nico Van Hout (KMSKA), bijgestaan door Arturo Galansino (RAA)

Coproductie: Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen (KMSKA), Royal Academy of Arts, London, BOZAR EXPO

Steun: Vlaamse Overheid, Ministerie van Buitenlandse zaken, Buitenlandse Handel en ontwikkelingssamenwerking, Toerisme Vlaanderen

Onder de Hoge Bescherming van Hunne Majesteiten de Koning en de Koningin

PERSCONTACTEN

BOZAR – Paleis voor Schone Kunsten

Ravensteinstraat 23

B – 1000 Brussel

Info & tickets: T. +32 (0)2 507 82 00 - www.bozar.be

Leen Daems

Press Officer BOZAR EXPO

T. +32 (0)2 507 83 89

T. +32 (0)479 98 66 07

leen.daems@bozar.be

Hélène Tenreira

Senior Press Officer BOZAR THEATRE, DANCE, CINEMA, CORPORATE

T. +32 (0)2 507 83 91

T. +32 (0)476 96 02 01

helene.tenreira@bozar.be

Barbara Porteman

Press Officer FESTIVAL, WORLD MUSIC, ARCHITECTURE

T. +32 (0)2 507 84 48

T. +32 (0)479 98 66 04

barbara.porteman@bozar.be

Marie Mourlon

Press Officer BOZAR MUSIC, LITERATURE

T. +32 (0)2 507 84 27

T. +32 (0)471 86 22 31

marie.mourlon@bozar.be

KMSKA – Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen

Véronique Van Passel

Press officer KMSKA

T + 32 (0)3 224 95 68

veronique.vanpassel@kmska.be

www.kmska.be